

Why Tisias did not pay Corax for rhetoric studies? On the beginnings of the history of the theory of rhetoric

This paper discusses the history of rhetoric and takes us back to the 5th century BC. According to tradition, the first rhetorical school was established by Corax. The paper does not really focus on the historical fact of establishment, but rather examines the first rhetorician's theoretical work, which has not survived, but was referred to by antique sources. From a practical point of view, the paper discusses the argumentation of Corax' famous debate with his pupil, Tisias. The description of Corax, missing from the Hungarian literature on the history of rhetoric so far, takes into account the previous conclusions of international studies, in addition to these aspects.

Keywords: Corax, Tisias, history of rhetoric, theory of argumentation, parts of speech.

HOVÁNYI MÁRTON
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

S Z E M L E

The Handbook of Dialectology

Edited by CHARLES BOBERG, JOHN NERBONNE, and DOMINIC WATT.
Wiley Blackwell, Oxford. 2018. 600 oldal

1. Alaposan átgondolt, logikusan fölépített, nemzetközi összefogással s következetesen alkalmazott elvek szerint megírt kézikönyv a címűl írt munka. Olyan kiemelkedő tudósok, mint P. TRUDGILL és S. TAGLIAMONTE méltatta dicsérő szavakkal ezt a 600 oldalas munkát, amely praktikus módon szerkesztett hasznos munka. Semmi kétség, rengeteg ismeretet közvetítő, gondolatébresztő olvasmány. 41 alaposan kiválogatott szerző műve, köztük van a nálunk is – munkássága alapján – ismert H. GOEBL, P. AUER, D. R. PRESTON, J. K. CHAMBERS. Jellemző jegye a kézikönyvnek a jó tájékoztatás, amelyben az elméleti kérdések és a korpuszalapú vizsgálatok egyensúlyban vannak. A könyv részletes ismertetése persze lehetetlen, de a rá való figyelemfölvívást a magyar dialektológusok és szociolingvisták számára így is fontosnak tartom. Amire vállalkozom az tehát, hogy bizonyos fokú tájékoztatást adjak arról, mit tartalmaz ez a fontos dialektológiai szintézis.

2. Röviden azt mondhatjuk, hogy a címűl írt könyv első nagy fejezetében összefoglalóan tárgyalják a szerzők a dialektológia részdiszciplínáit, bevezetik az olvasót e tudományág tudományközi kapcsolataiba, valamint elméleti és módszertani kérdéseibe, a nyelvjárási adatok gyűjtésének, az adatok felhasználásának, magyarázatának és elemzésének a világába. Külön nagy fejezet van szentelve a legelterjedtebb nyelveknek és nyelvcsaládoknak, területi variabilitásuk felmutatásának. A vizsgálatban a világ nagyobb nyelveiről, nyelvcsaládjairól és dialektológiájáról van csak szó, s természetes, hogy a 19. század utolsó

harmadára visszanyúló, tehát mai értelemben professzionális dialektológiai játsszák (a nyelvöldrajzi vizsgálatokkal) a fő szerepet (angol, francia, német). A bevezető fejezetben a szerzők hasznosnak, nélkülözhetetlennek tartják a nyelvjárásokkal való foglalkozást és a nyelvészet részének a dialektusok vizsgálatát. Az a nyelvészet, amely nem foglalja magában a dialektológiát, nem teljes véleményük szerint (2).

Maradva a könyv sorrendjénél, felsorolom a dialektológia könyvben tárgyalt alfejezeteinek a címeit. Az elmélet és bevezetés című nagyfejezetből: 1. Dialektológia, filológia és történeti nyelvészet. 2. Nyelvjárási szótár. 3. Nyelvjárási atlaszok. 4. Strukturális dialektológia. 5. Dialektológia és formális nyelvészeti elmélet. 6. Szociodialektológia. 7. Dialektometria. 8. Nyelvjárási kontaktusok és új nyelvjárási alakulatok. 9. Nyelvjárási változás Európában. 10. Perceptuális dialektológia. 11. Érthetőség a nyelvjárások között. 12. Alkalmazott dialektológia.

A második nagyfejezet a dialektológiában használt módszerekről szól: 1. Nyelvjárási mintavételezési módszerek. 2. A nyelvjárási kérdőív. 3. Írott nyelvi források. 4. Terepintertjük a dialektológiában. 5. Korpusz alapú nyelvjárási vizsgálatok. 6. Akusztikai fonetika a dialektológiában. 7. Számítógépes dialektológia. 8. Nyelvjárási térképek. 9. Regionális dialektusok azonosítása az online szociális médiában. 10. Nyelvi adatok logisztikai regressziójának elemzése. 11. Nyelvi statisztikák az összesített variációs elemzésekben. 12. Térbeli statisztika a dialektológiában.

A harmadik nagyfejezet azokat a nyelveket és válogatott adataikat mutatja be, amelyek a vizsgálat tárgyai voltak. Tehát a következőket: 1. Angol és a déli féltekén beszélt angol. 2. Észak-amerikai angol. 3. Német, holland és skandináv nyelvek. 4. Francia. 5. Olasz. 6. Spanyol és portugál. 7. Szláv nyelvek. 8. Arab. 9. Az indo-árja területek nyelvjárásai. 10. Kínai. 11. Japán. 12. Maláj-indonéz. A külön is tárgyalt országok gyakorisági sorrendben: USA 9, Anglia és Németország 6, Hollandia 5, Belgium, Kanada és Olaszország: 2, a többi 1: Ausztrália, Ausztria, Dánia, Japán, Bulgária, Kína, Új-Zéland, Svájc.

A bevezetés, elméletek című fejezetben: a hivatkozások száma szerint sorrendben az elsők a következők: 1. fonetika és fonológia, 2. nyelvi változás, 3. morfológia; informátor és interjú (az anyaggyűjtésben, terepmunkán), 4. tájszótár és nyelvjárási atlasz. – A legtöbbit hivatkozott nyelvészek a nyelvöldrajzos G. Wenker és a szociolingvista W. Labov.

3. Észrevételek, megjegyzések

A dialektusok meghatározása tudvaleőleg eltér az angolszász és a kontinentális európai szakirodalomban. Az előbbiben minden nyelvváltozat dialektus, az utóbbiban csak a földrajzi alapon elkülönülők. Van egy olyan definíciós elem, amelyről a szóban forgó kézikönyv nem szól (nálunk is csak szűk körben ismert). Ez pedig a következő. A szociolektusoktól (idetartoznak a köznyelvek is) a nyelvjárások abban is különböznek, hogy a nyelvjárásokat is az elsődleges nyelvi szocializációval sajátítják el a beszélők (kevés kivételt nem tekintve). Ennek pedig az a következménye, hogy a nyelvjárások elvileg a nyelv minden területén, a hangtántól a szókészleten át a nyelvtanig eltérhetnek egymástól és a köznyelvtől. Azaz: csak a köznyelv beszélt változata és a nyelvjárások – csupán ez a kettő – lehet a primér nyelvsajátítás eszköze, s ez a kettő az, amely lefedti a teljes beszédbeli kommunikáció területeit ebben az életkorban. Ezért nevezhetjük a köznyelv beszélt változatát és a nyelvjárásokat – abban az esetben, ha a gyermekek nyelvjárási környezetben szocializálódnak – teljes nyelvváltozatoknak, s ezekkel szemben

a szociolektusokat szektorális nyelvváltozatoknak. (Korábban nyelvjárási köntösben jelentek meg a kisiparos, illetőleg népi foglalkozások szakszavai is.)

A nyelvjárási változatoság az emberi nyelv fundamentális jellemzője és a nyelv tanulmányozásának fontos része. Ezért áll a középpontban a nyelvi változatoság. Az elvégzendő feladatok között van említve a nyelvjárási változásvizsgálat, jelesül a valóságos (real time) változásvizsgálat. A hivatkozott példák zömét a német dialektológia adja, mert abban számos nyelvjárási atlasz készült korábban és újabban is. Így a követő vizsgálatra jó lehetőség kínálkozik. Valóban kézen fekvő lehetőség, ahogy ezt több részvizsgálat mutatja nálunk is, s ahogy erre A magyar nyelvjárási atlasza (a nagyatlasz) és részben az Új magyar nyelvjárási atlasz is jó lehetőséget kínál (az utóbbi a maga hangosfelvételeivel).

A tájszótárak társadalmi és tudományos céllal, praktikus és szimbolikus okból, nyelvtörténeti és etnográfiai hasznossággal is készülnek. Egyfajta kétnyelvű szótáraknak tekinthetők a könyv vonatkozó fejezetének szerzője szerint. A terepmunkával folyó adatgyűjtésen a következő kérdésekre keresünk választ: ki?, mit?, hol?, hogyan?, mennyit?, kinek?, mi célból? gyűjt. Ezek a szótárak a szerző szerint azon a föltevésen alapulnak, hogy a jövő olvasóinak is szükségük lesz rájuk. Jó esetben az olvasó választ kap arra is, hogy a) X tájszó mit jelent? és b) X jelentés hogyan van kifejezve? Tehát onomasziológiai és szemasziológiai információk szerinti csoportosítás is elvárható. A magyar dialektológiában e téren PÉNTEK JÁNOS végzett úttörő munkát.

Kitér a könyv arra is, hogy mikor szerveződtek nyelvjárási társaságok. Az első az angol volt (English Dialect Society 1873), a második az USA-ban alakult (The American Dialect Society 1989). Tudománytörténeti érdekesség számunkra, hogy Magyarországon ezen évszázad végén a nyelvészek azt indítványozták, hogy alakíttassék egy új társaság népnyelvi és népköltészeti adatok gyűjtésére és a magyar nyelvjárási tanulmányozására. A nyelvjárási ügyét kezdettől fogva a Nyelvőr (1872) és a Magyar Nyelv (1905) is fölkarolta. Az 1904-ben alakult Magyar Nyelvtudományi Társaság programjának a nyelvjárási kérdésköre fontos része volt.

Zárásul: a könyv minden hazai dialektológusnak javasolható a maga tematikai sokszínűségével és széleskörűségével, korszerűségével, praktikus felépítésével és gondolatébresztő volta miatt. De megtoldom azzal is, hogy a dialektológiáról oly magabiztosan ítélező nem dialektológus nyelvészek számára is üdvös lenne, ha belelapoznának a könyvbe.

KISS JENŐ
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

A magyar nyelvjárások a XXI. században – nyelvstratégiai megközelítésben

**Tanulmánykötet a Magyar Nyelvstratégiai Intézet által
2018. december 4–5-én rendezett konferencián elhangzott előadásokból**

Szerkesztette BÓDI ZOLTÁN – FERENCZI GÁBOR – PÁL HELÉN. Magyarságtudató Intézet,
Budapest, 2019. 565 lap

A magyar nyelvjárások a XXI. században – nyelvstratégiai megközelítésben című tanulmánykötet a Magyar Nyelvstratégiai Intézetben (MANYSI) 2018. december 4–5-én megrendezett konferencia előadásait tartalmazza. A konferencia témája és egyben célja a nyelvi, nyelvjárási stratégia tervezése, áttekintése, alakítása volt. Az elhangzott előadások és a belőlük készült tanulmányok a nyelvjárásstratégiát szem előtt tartva több témakört érintenek. Olvashatunk tanulmányokat a nyelvjárások és az oktatás, a nyelvjárások és a média nyelve, a nyelvjárási attitűd, a nyelvjárások és a köznyelv, a regionális nyelvváltozatok és a köznyelv, a határon túli magyar nyelvjárások, a nyelvtervezés, a nyelvpolitika és a nyelvi jogok, a nyelvjárások és az informatika, valamint a nyelvjárások visszaszorulására, változására hatással lévő tényezők ismertetésének témájában. A tanulmánykötetben megjelent 25 írást a plenáris előadások szövegei nyitják, majd az egyes szekcióelőadásokból készült dolgozatok következnek a szerzők nevének ábécérendje szerint. Mindezek előtt a kötetben megtaláljuk még a konferencián elhangzott köszöntőket is. POTÁPI ÁRPÁD JÁNOS, a Miniszterelnökség nemzetpolitikáért felelős államtitkára köszöntőjében hangsúlyozta, hogy „a nyelvjárások lenyomatai annak a sokszínű kultúrának, amelyet csak mi adhatunk e térségnek, s amelyet csak mi adtunk a világnak. Ahhoz azonban, hogy nyelvünk kincseit megtarthassuk, minden térségben élhető környezetet kell teremtenünk; olyan vidéket, melyben az adott közösség a szülőföldjén boldogulva őrizheti meg és formálhatja sajátos hagyományait, nyelvi és kulturális értékeit” (9). A másik köszöntőt pedig TÓTH ATTILA, a MANYSI igazgatója tartotta. Kiemelte, hogy „fenn kell tartanunk a nyelvi sokszínűséget, különösen a nyelvjárások változatosságát, hiszen őrzik kultúránk jelentős rétegeit. Nyelvjárásaink hangzása a nyelvi kultúrát szívügyünknek tartók számára érték, a nyelvjárási beszélők számára pedig identitás meghatározó elem” (11).

A plenáris előadók sorát JUHÁSZ DEZSŐ nyitja Nyelvjárásmentés és nyelvstratégia 2. című tanulmányával, melyben a dialektológia nyelvstratégiai feladataival foglalkozik az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai és Dialektológiai Tanszékén. A szerző áttekinti a nyelvjárások egyetemi oktatásának színtereit, a nyelvjárás kutatás pályázati támogatását, az oktatás és kutatás közös területeit. Bemutat még egy új kezdeményezést, dialektológiai kutatótáborok szervezését a Nagyknységban, valamint olyan nyelvjárás-stratégiai tapasztalatokat oszt meg, melyek a dialektusokat ismertető rádiós előadás-sorozatokhoz kapcsolódnak. Magyar nyelvjárások és nyelvstratégia címmel KISS JENŐ tanulmánya folytatja a plenáris előadásokat. Írásában kiemeli, hogy a nyelvjárás-stratégiának a legújabb tudományos eredményeken, az anyanyelvi közösség nyelvhasználatának felmérésén és annak teljes körű elemzésén kell alapulnia. A tanulmány

körbejárja, hogy mi a szerepe a nyelvjárási nyelvi szocializációnak az elsődleges nyelvi szocializációban, milyen jellegű regionális nyelvi különbségek szükségesek a köznyelvtől való megkülönböztetés feltételéhez. A szerző sürgeti a nyelvjárásdomináns és a kiegyensúlyozott kettősnyelvűek jelenlegi arányát pontosító friss fölméréseket, valamint a nyelvjárásokhoz kötődő előítéletek felszámolását. Mindezekhez lehetséges megoldásként a közoktatás szerepét emeli ki. A nyelvjárások többletértéke a külső régiók kettősnyelvűségében és kétnyelvűségében címmel PÉNTEK JÁNOS plenáris előadása a magyarországi és a határon túli nyelvjárásstervezés különbségeire mutat rá. A határon túli magyar nyelvjárások kontaktusváltozatok, melyek megtartották a nyelvjárási peremvidékek természetes nyelvjárási jellegét, viszonylag elszigetelődve éltek a magyar sztenderdtől. A magyarországi regionális változatok pedig közelebb kerültek a magyar standardhoz, ami aggodalomra ad okot a hagyományos nyelvjárások szempontjából. A szerző szerint a nyelvtervezésnek elő kell segítenie az egyensúlyt, és elő kell mozdítania a nyelvjárásokhoz való pozitív hozzáállást. SÁNDOR ANNA A magyar nyelvjárások jelene és jövője Szlovákiában című írása zárja a plenáris előadásokat. A tanulmány központi témája a szlovákiai magyar nyelvjárások jelenlegi helyzetének bemutatása és jövőbeli stratégiájának felvázolása a mostani állapot tanulságai alapján. A jelenlegi helyzetet egyrészt az eltérő nyelvi jelleg, a nyelvjárási változatok sztenderdtől való távolsága, valamint a nyelven kívüli tényezők eltérő jellege befolyásolja. A tanulmány a nyelvjárások változásain, funkcióin és a hozzájuk kapcsolódó attitűdökön keresztül vázolja fel a nyelvstratégia feladatait. A szerző arra a következtetésre jut, hogy több a különbség a fent említett elemek között az anyaországi és a kisebbségi magyar nyelvjárások esetében.

A szekcióelőadások CS. NAGY LAJOS Javaslatok a magyar nyelvjárásokra vonatkozó nyelvstratégiához című tanulmányával kezdődnek. A szerző a Kárpát-medencében végzett felmérések alapján bemutatja az anyanyelvhez és a nyelvjáráshoz való viszonyulások főbb jellemzőit. A tanulmány felhívja a figyelmet, hogy az anyanyelvi oktatás és a közvélekedés nyelvjárásokhoz kapcsolódó hozzáállásán lenne szükséges leginkább javítani. A csíki nyelvjárási nyelvhasználat stratégiai megközelítése címmel CSOMORTÁNI MAGDOLNA a magyar nyelvstratégia egyik fontos céljával, a nyelvjárások védelmével és megőrzésével foglalkozik. Tanulmánya a csíki nyelvhasználat tervezését kísérli meg, tekintettel a csíki nyelvjárások sajátos helyzetére és összetett változási folyamataira. Feltárja a nyelvjárási nyelvhasználat beszűkülésének tényezőit (csökkenő népességszám, életmódváltozás) és bemutatja a lehetséges megoldásokat is. FAZEKAS TIBORC Nyelv és polgárosodás című tanulmánya kiterjedten elemzi a magyar köznyelvi és területi nyelvváltozatok jelenlegi helyzetét, valamint a kapcsolódó történelmi és társadalmi hátteret. Bemutatja, hogy Európa néhány országában a nyelvjárások képesek voltak a standard változat mellett a kommunikáció magasan fejlett párhuzamos eszközeként is működni. A magyar nyelv esetében leszögezi, hogy a területi nyelvváltozatok társadalmi-gazdasági háttere nem kedvező Magyarországon, és a szerző szerint ez a nyelvjárások eltűnéséhez vezethet. FEKECS EMESE dolgozatának témája a nyelven belüli kódváltás jelensége vajdasági magyar kettősnyelvű egyetemi hallgatók körében az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán. A kutatás strukturált interjúkon alapul, melyek segítségével a kódváltás egyes típusait elemzi a szerző. Az eredmények rámutattak arra, hogy a kódváltás beszédtemától és beszédhelyzettől függetlenül jelentkezett a vizsgált interjúkban. A nyelvi, nyelvjárási tudatossággal és a nyelvi attitűddel foglalkozik FERENCZI GÁBOR dolgozata, melyben

5. és 8. osztályos tanulókat vizsgál a Petőfi Sándor Általános Iskolában Ostffyasszonyfán. Áttekinti a tanulók nyelvjárási sajátosságait és kísérletet tesz azon tényezők elemzésére, amelyek befolyásolják a nyelvhasználatot, különös tekintettel az oktatás során. A szerző az iskola tanárait is bevonta a vizsgálatba.

FODOR KATALIN *Hagyományörzés és a nyelvjárás megőrzése* című tanulmánya bemutatja a nyelvjárás visszaszorulásának okait Cigándon. Az urbanizáció, a több évtizedes elszigeteltség megszűnése, a külső kapcsolatok számának növekedése, az iskoláztatás, a média, a televízió és az internet állandó jelenléte által felértékelődik a standard nyelv, a fiatal generáció pedig egyre kevésbé értékeli és használja a nyelvjárást. Ezt a folyamatot a szerző szerint a média és az oktatási rendszer tudná hatékonyan megállítani és visszafordítani. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ *Nyelvstratégia – nyelvjárások* című írása kitér a nyelvjárások identitásjelölő szerepére. Példákkal illusztrálja a palóc nyelvjárásról kialakult képet, majd egy palóc településen, Karancslapujtón gyűjtött korpusz nyelvi adatai alapján ismerteti a község lakóinak nyelvjárási attitűdjét. Az eredmények alapján bizakodóan nyilatkozik az ottani nyelvjárás jövőjéről. A kárpátaljai magyar nyelvjárások közül Tiszaágtelek mássalhangzó-változásával foglalkozik GYÖRKE MAGDOLNA írása. A vizsgált nyelvjárási jelenségek mind az idősebbek, mind a fiatalabbak nyelvhasználatában gyakran megjelentek. Ezért a szerző szerint az oktatási intézményeknek továbbra is arra kell ösztönözni diákjaikat, hogy megtanulják, megőrizzék, megbecsüljék és használják nyelvjárásukat, hogy ezzel anyanyelvük is fennmaradjon Kárpátalján. A nyelvjárás presztízisének emelése ugyanilyen lényeges Moldvában is. Erre HOPPA ENIKŐ tanulmánya mutat rá. A szerző szerint lényeges lenne, hogy a moldvai csángók ne tekintsek nyelvüket a magyar nyelven belül is alsóbbrendűnek. Mivel a magyar köznyelv nem része a mindennapi életnek Moldvában, az ott élők csak akkor maradhatnak meg magyarnak, ha megőrzik csángó identitásukat. N. CSÁSZI ILDIKÓ *A nyelvjárások megjelenése a közoktatásban* című írása a tanterveket és az érettségi követelményeit tekinti át. A nyelvjárásokról való tudást és az ehhez kapcsolódó attitűdöket nem kizárólag az aktuális tanterv és a tankönyvek alakítják. A szerző szerint a kontrasztív szemléletű anyanyelvi nevelés és a nyelvészeti alapokon nyugvó tantárgypedagógiai stratégia lenne különösen fontos a nyelvjárások vonatkozásában.

A Hunyad megyei magyarság nyelvjárási sajátosságai és nyelvi helyzete a témája N. FODOR JÁNOS tanulmányának. A szerző áttekinti, hogy nyelvhasználat szempontjából a megye közösségei milyen csoportokba sorolhatók. Különösen érdekesek azok a közösségek, melyek feltehetően középkori eredetűek, de folyamatos kapcsolatban álltak idegen nyelvű környezettel, mely magas fokú asszimilációt vagy nyelvjárási jellegzetességek hiányát eredményezte. A közösségek anyanyelvéhez való pozitív hozzáállása a református egyház tevékenységének volt köszönhető. PÁL HELÉN tanulmánya a nyelvjárások visszaszorulását elemzi hat magyarországi megye kistélepléseiben. Megállapítja, hogy a kis falvak elnéptelenedése, a születési arány csökkenése és a népesség előregedése egyes nyelvjárások eltűnését okozhatja. A dolgozat második része néhány javaslatot tesz a megélhetés megkönnyítésére, a kis falvak és nyelvjárásaik fennmaradására. A lakóhelyről az egyetemre: helyzetelemzés és problémafelvetés című tanulmányában PARAPATICS ANDREA 23 különböző intézmény több mint 500 hallgatójától gyűjtött adatok elemzésével illusztrálja a regionális nyelvjárások megbélyegzésének mindennapi tapasztalatait. A kutatás részletes eredményeinek bemutatásával a dolgozat rávilágít a leendő magyar értelmiségiek álta-

lános tudatlanságára a nyelvjárásokkal kapcsolatban és az ezzel összefüggő közoktatási problémákra. A magyar–ukrán–román hármás határ mentén végzett szociodialektológiai kutatások alapján készült többdimenziós térképlapok tanulságainak figyelembevételével a dialektológia aktuális feladatairól szól P. LAKATOS ILONA és T. KÁROLYI MARGIT dolgozata. A tanulmány szerzői írnak a nyelvhasználati variabilitást jelző ún. többes adatok jelentőségéről és értékeléséről, az iskolázottsági szintnek nyelvhasználatot befolyásoló szerepéről, valamint a különböző nyelvi-nyelvhasználati hiányok kutatásának szükségességéről. POSGAY ILDIKÓ Gondolatok a mai magyar nyelvjárások nyelvstratégiai megközelítéséről című dolgozatának legfontosabb kérdése a magyar nyelvjárások jövője. A jelenlegi tendencia szerint a nyelvjárások minden nyelvi szinten gyorsan változnak. Az előrejelzések szerint vagy túlélnek ezeket a változásokat, vagy eltűnnek. A szerző úgy véli, hogy a magyar nyelv területi változatai nem fognak eltűnni, de ehhez a magyar iskolákban oktatni kellene a nyelvjárásokat. SZANYI ILDIKÓ tanulmánya a dialektushasználat aktuális tendenciáival foglalkozik Svájcban. A svájci német standard és nyelvjárás közötti klasszikus felosztás aszerint alakult ki, hogy milyen szinten használják őket leginkább. E hagyományos felfogás szerint mediális diglossziáról van szó, vagyis a nyelvjárást szinte kizárólag a beszédben használják, míg a standard nyelvhasználat az írásban jellemző. Az örvidéki magyar nyelv jellemzőiről szól SZOTÁK SZILVIA dolgozata. A szerző leírja, hogy a burgenlandi magyar közösség német nyelvi kontaktuselemei a nyelvi repertoár szerves részévé váltak. A tanulmány bemutatja a magyar nyelvű közösség által a nyelvváltás utolsó időszakában használt nyelvváltozatokat. Gondolatok a kárpátaljai magyar nyelvjáráskutatás eredményeiről és időszéri feladatairól címmel TÓTH PÉTER áttekinti azokat a történelmi eseményeket, amelyek fontos szerepet játszottak a magyar dialektológia és a tudományos élet fejlődésében Kárpátalja területén az első világháború után. A tanulmány röviden bemutatja az elért eredményeket, és felhívja a figyelmet azokra a kutatási területekre és lehetőségekre, amelyekkel a régió kutatói eddig alig vagy egyáltalán nem foglalkoztak.

A történelmi nyelvjáráskutatáshoz családnévfeldrajzi adalékokkal szolgál VÖRÖS FERENC írása. A tanulmány középpontjában egy hangtani jelenség vizsgálata áll az *Ihász* és *Juhász* családnévek alapján. A névadatok KÁZMÉR MIKLÓS családnévszótárának bejegyzéseiből, az 1720-as népszámlálásból és a 2009-es magyarországi népesség-nyilvántartás alapján készült strukturált adatbázisból származnak. A nyelvfeldrajz szempontjából tanulságosnak tűnik, hogy az elmúlt három évszázadban a vizsgált fonetikai jelenség csak a Dunántúlon hagyott nyomot a családnévállományban. ZÉKÁNY KRISZTINA Nyelvpolitika a kárpátaljai magyar nyelvű oktatás vetületében című írása az általános, a közép- és felsőfokú oktatás problémáival foglalkozik. Fontosnak tartja a magyar nyelven tanító tanárok támogatását, a tanári hivatás presztízsének növelését. Kiemeli azokat a helyi hagyományok megőrzését célzó programokat, melyek által az elmúlt néhány évben erősítették magyar identitásukat a kárpátaljai fiatalok. Nyelvünk a végeken címmel ZELLIGER ERZSÉBET tanulmánya azt vizsgálja, hogy a 20. század eseményei milyen hatással voltak az identitástudatra, ezen belül a szűkebb vagy tágabb közösséghez tartozás érzésére. Nagyon fontos a nyelvjárást beszélők véleménye az anyanyelvi nyelvváltozatokról, ezért különösen hasznos, ha megismerik az őseik által létrehozott szellemi alkotásokat (pl. meséket, hangfelvételeket).

A bemutatott tanulmánykötet hasznos olvasmány mindenki számára, aki a nyelvjárások történetét, jelenlegi helyzetét és jövőjét érintő kérdéseket és mindezek alapján a nyelv-

stratégiai elgondolásokat alaposabban meg szeretné ismerni, ugyanakkor a kötetben szereplő írások szerteágazó témáiból adódóan a szélesebb szakmai közönségnek is bátran ajánlható.

PRESINSZKY KÁROLY
Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem

Korompay Klára, Apor-kódex

Ómagyar zsoltárok

Balassi Kiadó, 2021. 216 lap

Középkori nyelvemlékeinket HORVÁTH JÁNOS (1931/2005) emelte „irodalmi műveltségünk kezdeteinek rangjára... Senki előtte nem tudta kódexeink irodalmiságát az élethez oly közel járó módon megérezni és érzékeltetni... Szerzők és másolók, barátok és apácák, meg vándordeák scriptorok kezevonása e könyv lapjain telt meg ismét élettel, s a rég elporladt „diktáló” hangját újra meghallottuk” (MEZEY 1957: 390). HORVÁTH JÁNOS nem avuló irodalomtörténete egyszerre szakembereknek és az érdeklődő nagyközönségnek, de magukhoz a szövegekhez sokáig csak a Nyelvemléktár kötetekben lehetett hozzáférni – a többség számára élvezhetetlen – betűhív átiratban.

A középkori szövegek olvashatóvá tételére, népszerűsítő átiratukra elsősorban az irodalom oldaláról merült fel igény. MEZEY LÁSZLÓ 1957-ben gazdag válogatást tett közzé kódexirodalmunkból a Magvető Kiadó Magyar Könyvtár sorozatában, „ejtémódhoz alkalmazkodó” átirásban. Az ő Eötvös collegiumi középkori szemináriumaiból nőtt ki bölcsészdoktori disszertációm az Érdy-kódexről. A kiváló középkorvégi szöveg nagyon megfogott, s arra gondoltam, hogy a Karthauzi Névtelen műve milyen népszerűvé válhatna egy modern helyesírású kiadással. Néhány évvel később a Magvető Kiadó szívesen fogadta az ötletet egy válogatás erejéig. Nem voltam tisztában a munka súlyával és felelősségével, de miután elkezdtem, lépten-nyomon problémákkal szembesültem, attól kezdve, hogy milyen mélységű legyen az átirás. Ez akkoriban a nyelvészek érdeklődési körén kívül esett, az irodalmárok s a kiadók sem tekintették tudományos munkának. Én mindenesetre hamar beláttam, hogy komoly nyelvtörténeti felkészültség nélkül lehetetlen igazán jól megcsinálni. DIENES ERZSÉBETHhez fordultam segítségért, aki egész életében folyamatosan foglalkozott az Érdy-kódexszel, és akivel később nagyon meleg barátságba kerültem; ő elrémült az ötlettől, és elhárította az együttműködést. Az átirás gondja így az 1980-as években jobbra az irodalom térfelén maradt (V. KOVÁCS 1984; LÁZS 1984; MADAS 1985). A Münchener kódex kivétel volt (DÉCSY–SZABÓ T. 1985), de felhatalmazott arra, hogy a régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény középkori kötetének szerkesztésekor már SZABÓ T. ÁDÁMhoz forduljak (MADAS szerk. – TARNAI főszerk. 1992).

Talán nem véletlen, hogy az idézett kötetek munkálataival egy időben – jóllehet azoktól függetlenül – BENKŐ LORÁND kezdeményezésére a nyelvemlékek tudományos kiadásában fordulat következett be. A Nyelvemléktár a tudományos kutatás számára is meghaladottá vált, a Codices Hungarici sorozat gyéren megjelenő kötetei után ezért indult útjára 1985-ben a Régi Magyar Kódexek sorozat (KOROMPAY 2009), melynek legutóbbi,

2014-ben megjelent 33. kötete éppen az Apor-kódex volt. Az 1981-ben megszerveződő „kutatói és pedagógiai program” felelőse KOROMPAY KLÁRA lett. A vállalkozás sikerességét nem kell bizonygatni, azóta szinte valamennyi nyelvemlékkódex elérhetővé vált új, betűhív átírásban, az eredeti íráskép fekete-fehér másolatával, alapos bevezető tanulmánnyal. A nyereség azonban még ennél is nagyobb: az átírás jórészt diákok folyamatosan ellenőrzött munkája volt, a bevezetők írásában pedig részt vettek más tudományágak képviselői is, így a kódexek körül kialakult egy közös nyelvet beszélő, a tárgyát sokoldalúan megközelítő hallgatói, kutatói kör. Ennek keretében bátran fordulhattunk KOROMPAY KLÁRAHOZ és HAADER LEÁHOZ modernizáló átírási problémáinkkal, ugyanakkor HAADER LEA jóvoltából a paleográfának is megszületett egy új, az írásképet a helyesírással együtt vizsgáló, termékeny ága (pl. HAADER 1995, 2009). A legutóbbi időben pedig, a sorozat befejezéséhez közeledve, DÖMÖTÖR ADRIENNE-nel együtt tudományos felelősséggel nyitják meg e gazdag tárházat a társszakmák és a nagyközönség előtt is (DÖMÖTÖR–HAADER 2012; DÖMÖTÖR közread 2018; KOROMPAY 2021).

Az Apor-kódex kritikai kiadásának munkálatait KOROMPAY KLÁRA vezette (HAADER–KOC SIS–KOROMPAY–SZENTGYÖRGYI 2014), a kötet az egész sorozat egyik csúcspontja. A kódexet a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum 2009-ben kölcsönadta az OSZK-ban rendezett nyelvemlék-kiállításra, ahol együtt szerepelt az ún. Huszita biblia másik két kéziratával, a Müncheni és a Bécsi kódexszel (MADAS szerk. 2009: 21., 22., 23. sz.). A kölcsönzés fejében a könyvtár restauráltatta és digitalizáltatta a kódexet. Az erősen megcsontult kötet sok mindent elárult magáról a restaurálás során, a kiadás előszava ennek az eredményeit is tartalmazza, a digitalizált változat pedig az OSZK nyelvemlék-honlapján mindenki számára hozzáférhető. A nyolc szerző által jegyzett 100 oldalas bevezető tanulmányban minden szakterület kínál újdonságot. Az Apor-kódex ma az egyik legjobb feldolgozott kódex, de csonkaságánál, a szöveg koránál (15. század első fele) és műfajánál fogva az egyik legnehezebben befogadható is. Ennek, pontosabban a kódex zsol-tároskönyv részének „olvasóbarát” kiadására vállalkozott KOROMPAY KLÁRA. A külső szemlélő azt hihetné, hogy ez egy tapasztalt nyelvésznek nem esik nehezére, pedig itt a viszonylag mechanikus betűhív átírással szemben a szöveg életterét is meg kell teremteni, s abban egy működőképes szöveget létrehozni, amely érthető, élvezhető és nyelvtörténeti szempontból teljesen korrekt.

A kiadás tervével KOROMPAY KLÁRA 2016 óta foglalkozott. Már kialakult a kötet szerkezete, rendelkezett az átírás tapasztalataival, amikor egy előadásban, majd annak tanulmány változatában számot adott magáról a munkáról, de ennél sokkal általánosabban is megfogalmazta, hogy milyennek képzeli el ő egy ideális népszerű kiadást (KOROMPAY 2019). Mi magunk is pontosan olyannak, mint a most megjelent kötet. A szélesebb olvasóközönség is birtokba veheti a legkorábbi zsol-tárfordításunkat, a szakmabelieknek pedig nem lehet többé kétsége afelől, hogy az ideális „olvasóbarát” szöveg létrehozása komoly tudományos teljesítmény. A tanulmány két alapvető feltételt hangsúlyoz: az első, hogy az átíró alapos nyelvtörténeti képzettséggel rendelkezzen, a második, hogy a kódexnek legyen tudományos igényű kiadása, amely az új szöveg alapjául szolgál. Felveti az egységes szabályzat kialakításának kérdését is, de egyelőre az esetenkénti mérlegelést javasolja a közlési elvek és gyakorlat pontos megfogalmazásával (KOROMPAY 2019: 252–253). Az egységes szabályzatnak sorozat esetében van inkább értelme, viszont ez a kiadás a maga gondosan kiértelt megoldásaival egymástól független kiadások számára is modellként szolgálhat.

Maga a kötet három részből áll: bevezetésből, a zsolttárok szövegéből és egy ómagyar szójegyzékből a szavak magyarázatával. Az „olvasóbarát” kifejezés a szerző leleménye, ezúttal nemcsak a zsolttárok ejtjéshű, modernizált helyesírású textusára, hanem az egész könyvre vonatkozik. A kiválóan felépített, sokszínű bevezető tanulmány első része a magyar nyelvű kódexirodalom kialakulásáról, az ún. Huszita biblia eredetének sokat vitatott kérdéseiről, és azokról a megközelítési módokról szól, amelyek közelebb vihetnek e kérdések megoldáshoz. Az egyetemtörténeti kutatások legújabb eredményei (HARASZTI SZABÓ 2017, 2018a) ugyancsak figyelmet kapnak e fejezetben, meggyőző érvek szólnak amellett, hogy a bibliafordítás eredeti, elveszett szövege az 1430-as években készülhetett. A második rész fejezetei a kiadással kapcsolatosak. Itt minden az ómagyar szöveg jobb megértését szolgálja. A kötet anyagának és beosztásának ismertetését „A nyelvállapot rövid jellemzése” követi sok szemléletes példával, érdekesen és közérthetően. A „Gondolatok az ómagyar szövegek megértéséről” című fejezet különösen tanulságos, talán nem is annyira az olvasók, mint a későbbi szövegkiadók számára. Itt egyszerre találjuk magunkat a középkori fordító, a könyvmásoló és a szöveg mai átírójának műhelyében, és szembesülünk azokkal a problémákkal, amelyeket félreértett latin szavak, elnézett vagy pontatlanul lejegyzett betűk, s egyáltalán, az időközben eltelt ötszáz év alatt bekövetkezett nyelvi, helyesírási változások jelentenek, s amelyeket a szöveg gondozójának lépten-nyomon meg kell oldania. Munkája annál megbízhatóbb, minél több segédeszközre támaszkodhat az adott kódexszel kapcsolatban.

„A zsolttárok” felirattal kezdődik a tartalmi rész, mely a kódex csonkasága miatt a zsolttároknak csak valamivel több mint a felét tartalmazza, valamint a zsolozsmában hozzájuk kapcsolódó bibliai kantikumokat és himnuszokat. Az Apoc-kódex a bibliafordítás és a liturgikus pszalterium jegyeit egyaránt hordozza, jóllehet nyelvénél fogva csak a liturgián kívül használhatták. A kor Bibliája a latin Vulgata, melyben a Zsolttárok könyve Szent Jeromosnak a görög nyelvű Septuagintán és a korábbi latin fordításokon alapuló zsolttárfordítása (Psalterium Gallicanum) volt. A Vulgata a Katolikus Egyházban egészen a II. Vatikáni zsinatig meghatározó maradt. A protestáns bibliafordítások a héber (maszorétikus) szövegekre támaszkodnak. A mai bibliafordítások már nem mutatják ezt a kettősséget, a katolikus Bibliák is a héber zsolttárszámozást követik és szövegükben is nagyrészt ahhoz igazodnak. KOROMPAY KLÁRA olyan érdeklődő olvasóknak szánta a kiadását, akik segítségként zíviesen összevetik majd a középkori szöveget egy mai Biblia zsolttárszövegével, mivel a modern fordítások nem szó szerintiek, hanem inkább értelmezőek.

A szövegrendezés megkönnyíti a visszakeresést: minden zsolttár új oldalon kezdődik, lábjegyzetek kísérik, és számozásuk a mai Biblia-kiadásokéval egyezik meg. Az Apoc-kódex maga a Vulgata számozását követi, a kiadásban a kódexből származó zsolttárfeliratok tartalmazzák ezt a számot is, így a tájékozódás minden irányban biztosítva van. A zsolttárversek megszámozása ugyancsak nélkülözhetetlen a kiadásokkal való összevetéshez. Itt azonban az a probléma, hogy az Apoc-kódex versbeosztása (valamennyi zsolttáros kódexünkéhez és a máig élő liturgikus gyakorlathoz hasonlóan) eltér a mai Biblia-kiadásokétól. KOROMPAY KLÁRA a kiadások versbeosztását követi, de meg lehetett volna tartani az eredeti, vörössel kiemelt majuszkulákkal jelzett vershatárokat is, ha a zsolttárversek számát a szövegbe illeszti. (Így esetleg a félversek jelölésére használt – nem tapadó – kettőspontok is megmaradhattak volna, ami a zsolttározás gyakorlatából jól ismert.) A legfonto-

sabb szempont ezúttal is az egyszerűség és áttekinthetőség volt, mely hibátlan következetességgel párosulva jellemzi az egész kötetet.

A zsolttárok ótestamentumi imádságok szabad versben, értelmezésüket könyvtárnyi kommentárirodalom segítette a középkorban és segíti ma is. A legelső szint az „ad litteram”, „betű szerinti” vagy inkább szó szerinti megértés. Ezt szolgálta a magyar fordítás a maga korában, majd annak az Apor-kódexben fennmaradt másolata, végül a jelen kiadás is. KOROMPAY KLÁRA egy könnyen olvasható, letisztult, szép szöveget ad, melyhez a nyelvtörténeti bevezetést az olvasó már megkapta, a szokatlan szavak jelentését pedig a 700 címszót tartalmazó függelékben megtalálja. Minden egyéb kérdésben a lapalji jegyzetek igazítanak el. A 325 jegyzetnek majdnem a fele filológiai jellegű, 80 a fordító, 100 a másoló(k) tévedéseivel/tévesztéseivel kapcsolatos. Mind a zsolttárok átírásánál, mind a jegyzetek és az ómagyar szómagyarázatok készítése során biztos alapot jelentett KOROMPAY KLÁRA számára a kódex teljes körű feldolgozottsága. Az Apor-kódexnek van kritikai kiadása, s a betűhív átírásban ő maga is részt vett, tehát közelről ismeri a scriptort; bibliai könyvről lévén szó, a latin forrás ugyancsak ismert, ez maga a Vulgata; a szöveget a Vulgatóval és annak cseh és német fordításaival HADROVICS LÁSZLÓ már alapvetően összevetette (HADROVICS 1994); vannak párhuzamos, összehasonlítható szövegek, középkori (Döbrentei-, Keszthelyi kódex) és mai zsolttárfordítások; a kódex szótárszerűen is fel van dolgozva, tehát minden előfordulásnak utána lehet nézni (JAKAB–KISS 1997). A segédeszközök ilyen összetett kínálata egyúttal meg is sokszorozta a munkát. Nem ritka, hogy egy-egy jegyzetben 5–7 hivatkozás is van. Ez a kiadás valódi szintézis. A betűhív átírás maga nem törekszik a szöveg megértésére és megértetésére, az íráshibákat számon tartja, de a tartalmi, fordítási hibákat nem jelzi, nem is feladata. (Az Apor-kódex kritikai kiadásában SZENTGYÖRGYI RUDOLF kimerítően foglalkozik a fordítás kérdéseivel is: SZENTGYÖRGYI 2014.) Ezúttal viszont mind a kiejtés, mind a szavak jelentése szempontjából tudományosan értelmezett szöveget olvashatunk. Ez az a feldolgozási forma, mely a laikus olvasó és a szakember érdeklődésére egyaránt számot tart. Azt is egyértelművé teszi, hogy a latin forrásszöveg ismerete nélkülözhetetlen a helyes értelmezéshez.

A gazdag jegyzetanyag egyfelől megbízható, fegyelmezett tudományos apparátus, másfelől figyelmes olvasói kalauz, kedvcsináló a további tájékozódáshoz. Élmény volt végigolvasni. Egyetlen tévedést említhetek csupán (122. j.). A 94. (itt 95.) zsolttár 4. versében HADROVICS LÁSZLÓ (1994: 77 [21]) másolói hibát feltételez, szerinte a „hegyeknek magasságát ő nézi” helyett „övéi”-nek kellene állnia, amint az a Vulgatóban olvasható (ipsius sunt). Ezzel szemben ez egy élő variáns, a zsolttár naponta énekelt liturgikus változatának (ipse conspicit) hatása érhető itt tetten, amint arra SZENTGYÖRGYI RUDOLF is rámutatott (2014: 38). Még egy apró megjegyzést tennék a jobb megértés érdekében idézett mai fordításokkal kapcsolatban. Amikor a „mai bibliafordítás” eltér a Vulgató, illetve az Apor-kódex szövegétől, és már KÁROLI fordítása is eltért, a héber hagyományról van szó. Ilyenkor először a héberre hivatkoznék, s csak ezután a mai fordításokra (pl. 42. j., 108. j., 114. j., 208. j.). Nem biztos ugyanis, hogy az olvasó tudja, miért van olykor éppen az ellenkezője annak az új fordításban, mint amit az Apor-kódexben lát (42. j. megháborít – lecsillapít). Amikor a két hagyomány összeér, egyértelmű a helyzet (pl. 46. j., 144. j., 220. j., 224. j.). A jegyzetanyag egyetlen bizonytalan helyet sem hagy magyarázat nélkül. Az egyik legérdekesebb „megfejtést” a 147. jegyzet kínálja, melyre a Bevezetés (30) is hivatkozik: a 104. zsolttár 18. versében a ’szőlő’ nyelvtörténetileg igazoltan ’sün’.

„Psalterium meum gaudium meum” – írja Szent Ágoston a 137/138. zsolttárhoz írt magyarázatában, amit elmondhatunk mi magunk is az Apor-kódex zsolttárait olvasva. (Most érzékeljük igazán, hogy milyen veszteséget jelent a kódex csonkasága.) Reméljük, Korompay Klárának lesz kedve más kódexek szövegeit is munkába venni, tanítványainak pedig a példáját követni.

Hivatkozott irodalom

- DÉCSY GYULA – SZABÓ T. ÁDÁM 1985. *Münchener Kódex [1466]. A négy evangélium szövege és szótára*. DÉCSY GYULA olvasata alapján a szöveget sajtó alá rendezte és a szótári részt készítette SZABÓ T. ÁDÁM. Európa Könyvkiadó, Budapest.
- DÖMÖTÖR ADRIENNE közread. 2018. *Három köröstyén leány. Az első magyar nyelvű dráma*. Balassi Kiadó 2018.
- DÖMÖTÖR ADRIENNE – HAADER LEA vál. és a szöveget gond. 2012. „*Halandó ezeket mondjad!*”. *Magyar nyelvű imádságok a XVI–XVII. századból*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HAADER LEA 1995. *Elena priorissza levele*. *Magyar Nyelv* 91: 420–431.
- HAADER LEA 2009. *Arcképtörédek magyar scriptorokról*. In: MADAS szerk. 2009: 53–78.
- HAADER LEA – KOCSIS RÉKA – KOROMPAY KLÁRA – SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2014. *Apor-kódex. 15. század első fele/15. század vége és 1520 előtt*. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata bevezetéssel és jegyzetekkel. Régi Magyar Kódexek 33. Székely Nemzeti Múzeum – Országos Széchényi Könyvtár – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest.
- HADROVICS LÁSZLÓ 1994. *A magyar Huszita Biblia német és cseh rokonsága*. Nyelvtudományi Értekezések 138. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HARASZTI SZABÓ PÉTER 2017. A prágai egyetem és a magyarországi huszitizmus. In: KOVÁCS ESZTER – MÉSZÁROS ANDOR szerk., *Husz János és a huszitizmus hatása a magyarországi művelődésben*. Szent Adalbert Közép- és Kelet-Európa Alapítvány – ELTE BTK Művelődéstörténeti Tanszék – Vallástudományi Központ – Országos Széchényi Könyvtár, Esztergom – Budapest. 31–45.
- HARASZTI SZABÓ PÉTER 2018a. Az egyetemek szerepe a huszita propagandában. A huszitizmusra reflektáló írások a 14–15. századi Magyarországon. In: FÁBIÁN LAURA – LOVAS BORBÁLA – HARASZTI SZABÓ PÉTER – UHRIN DOROTTYA szerk., *A könyv és olvasója. A 14–16. századi könyvkultúra interdiszciplináris megvilágításban*. MTA–ELTE HECE, Budapest. 115–134.
- HORVÁTH JÁNOS 1931/2005. A magyar irodalmi műveltség kezdetei. In: KOROMPAY H. JÁNOS és KOROMPAY KLÁRA szerk., *Horváth János irodalomtörténeti munkái I.* Osiris Kiadó, Budapest. 477–705.
- JAKAB LÁSZLÓ – KISS ANTAL 1997. *Az Apor-kódex ábécérendes adattára*. KLTE Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen.
- KOROMPAY KLÁRA 2009. Egy kutatási és pedagógiai program története: Régi Magyar Kódexek. In: KOROMPAY KLÁRA – TERBE ERIKA – C. VLADÁR ZSUZSA – ZSILINSZKY ÉVA szerk., *Forrás-kutatás, forráskiadás, tudománytörténet*. Budapest, 2008. április 17–18. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 229. Budapest. 11–18.
- KOROMPAY KLÁRA 2019. Ómagyar szövegek, mai olvasók: az ún. népszerű kiadás kérdései az Apor-kódex zsolttároskönyve kapcsán. In: HAADER LEA – JUHÁSZ DEZSŐ – KOROMPAY KLÁRA – SZENTGYÖRGYI RUDOLF – TERBE ERIKA – VLADÁR ZSUZSA szerk., *Forráskutatás, forráskiadás, tudománytörténet III.* Magyar Nyelvtudományi Társaság, ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 251–261.
- KOROMPAY KLÁRA 2021. *Apor-kódex. Ómagyar zsolttárok*. Balassi Kiadó, Budapest.
- MADAS EDIT szerk. 2009. „*Látjátok feleim...*”. *Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig*. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest.

MADAS EDIT szerk. – TARNAI ANDOR főszerk. 1991. *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor (1000–1530)*. (A régi magyar szövegek átírásában közreműködött SZABÓ T. ÁDÁM.) Tankönyvkiadó, Budapest.

MEZEY LÁSZLÓ szerk. 1957. *Középkori magyar írások*. Magyar Könyvtár. Magvető, Budapest.

SZENTGYÖRGYI RUDOLF 2014. Az Apor-kódex zsolnároskönyve és liturgikus szövegei. In: HAADER–KOC SIS–KOROMPAY–SZENTGYÖRGYI 2014. 31–57.

MADAS EDIT

ELKH–OSZK Fragmenta et Codices Kutatócsoport

KÜLÖNFÉLÉK

Az én Petőfim

Az Anyanyelvápolók Szövetségének pályázata

Az Anyanyelvápolók Szövetsége Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából pályázatot hirdet a költő tiszteletére. A pályázat célja: Petőfi műveinek, pályájának, közéleti tevékenységének megítélése a jelenkor befogadónak szemszögéből, a Petőfi-kultusz személyes megközelítése. Pályázni esszével lehet, amelyben a szerző saját Petőfi-élményéről vall irodalmi, nyelvi, hely- vagy kultúrtörténeti szemléletű elemzésében. A pályamunkák ideális terjedelme 15–20 ezer leütés, a felső határ 40 ezer leütés. A pályázat kiírói kérik, hogy a szövegekben ne használjanak különleges tördelési formákat.

A pályázatokat szakértő zsűri bírálja el. A tartalmi és nyelvi szempontból legjobbnak minősített pályázatok díjazásban részesülnek. A díjak egyaránt lehetnek pénzdíjak és tárgyjutalmak. A szövetség a legjobb pályázatok anyagából válogatáskötetet jelentet meg. A pályázat benyújtásával a pályázó hozzájárul dolgozata közléséhez. Közlés előtt a szerkesztők egyeztetnek a kiválasztott szövegek szerzőivel.

A pályázatok beérkezési határideje: 2023. február 15. A pályázati anyagot kizárólag elektronikus formában – ímélben, csatolt fájlban – lehet küldeni (illusztrációt csatolt fényképen érdemes mellékelni). A beérkezett pályázatot ímélben visszaigazoljuk. Ímélcím: kovacs.zsuzsanna@anyanyelvpolo.hu.

A pályázat kötelező tartozéka egy adatlap a következő nyilatkozattal és adatokkal. Nyilatkozat: Alulírott nyilatkozom, hogy Az én Petőfim pályázatra beküldött pályamunkám teljes egészében saját, eredeti, másutt nem közölt alkotás, amelyet az Anyanyelvápolók Szövetsége egészében vagy részleteiben megjelentethet. (A nyilatkozatot külön alá kell írni.) A megadandó adatok: a pályamunka címe, a szerző neve, címe, telefonszáma, ímélcíme, aláírása. A Nyilatkozatot postán kell beküldeni a következő címre: Anyanyelvápolók Szövetsége, Az én Petőfim pályázat, 1368 Budapest, Pf. 250.

Az eredményhirdetésről és a pályázati anyagból szerkesztett kötet bemutatásáról később adunk tájékoztatást.

JUHÁSZ JUDIT

az Anyanyelvápolók Szövetségének elnöke